ONTWIKKELINGEN IN DE ARBEIDSMARKTPOSITIE VAN VROUWEN IN ARUBA

J.R. Nicolaas

Met de vestiging van de Lago-raffinaderij in 1924 heeft de Arubaanse samenleving als semi-kolonie een abrupt en ingrijpend veranderingsproces doorgemaakt. Dit proces was niet alleen van sociaal-economische maar ook van politieke en sociaal-culturele aard. Deze ontwikkelingen hebben mede geleid tot een verandering in de traditionele arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen. In de jaren veertig en vijftig werden vrouwen weggedrongen van de gevestigde arbeidsmarkt. In de decennia daarna is haar aandeel echter weer sterk toegenomen, vooral door de opbloei van de toerisme-industrie en de explosieve groei van de dienstverlenende sector.

In dit artikel geef ik een overzicht van markante ontwikkelingen op de Arubaanse arbeidsmarkt. Mijn aandacht gaat speciaal uit naar het effect van deze ontwikkelingen op de deelname van vrouwen aan het arbeidsproces. Bij het schrijven van dit artikel baseer ik mij hoofdzakelijk op statistisch materiaal dat over vrouwen op de Arubaanse arbeidsmarkt beschikbaar is.

Historische ontwikkeling

Zoals te zien is in Tabel 1, vertoont het aandeel van vrouwen aan de totale beroepsbevolking in Aruba sinds het begin van de twintigste eeuw een merkwaardige verschuiving. In de eerste decennia van de eeuw bestond de beroepsbevolking voor ruim een derde (36.7%) uit vrouwen om opeens snel te dalen tot slechts 7.0% in

1948. In 1981 was het percentage vrouwen echter weer gestegen tot 32.5%.

Tabel 1: Totale beroepsbevolking in Aruba voor verschillende jaren naar geslacht

Jaar	Vrouwen N	(%)	Mannen N	(%)	Totaal N(=100%)
1912	1.086	(36.7%)	1.877	(63.3%)	2.963
1928	1.575	(36.0%)	2.411	(64.0%)	3.986
1948	834	(7.2%)	10.803	(92.8%)	11.637
1951	1.152	(10.3%)	10.062	(89.7%)	11.214
1961	1.515	(8.6%)	16.097	(91.4%)	17.612
1972	4.725	(24.0%)	14.920	(76.0%)	19.645
1981	8.466	(32.5%)	17.565	(67.5%)	26.031

Bron: Eigen bewerking op basis van de volgende bronnen: de Koloniale Verslagen van 1912 en 1928; voor het jaar 1948: het Verslag Eilandgebied Aruba (1951); voor 1951: Hartog (1980:321); en verder de Census van 1960, 1970 en 1980.

Deze zigzag-beweging loopt parallel met een algehele accentverschuiving van de economische bedrijvigheid in Aruba. Aan het begin van de eeuw vormde de landbouw (primaire sector) nog de belangrijkste economische activiteit in Aruba. Met de komst van de Lago-raffinaderij in 1924 begon de (olie-)industrie (secundaire sector) te domineren om in de jaren zeventig te worden overvleugeld door het toerisme, de handel en horeca (tertiaire sector). De verschuiving van de secundaire naar de tertiaire sector is cijfermatig weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2: De werkende bevolking in Aruba per sector voor verschillende jaren in procenten

Sector	1952	1960	1971	1981
Landbouw/ veeteelt	--	1.0%	0.6%	0.2%
Industrie	75.5%	33.0%	13.7%	8.6%
Nutsbedrijven	3.2%	2.0%	2.4%	2.1%
Bouwnijverheid	4.3%	10.3%	9.6%	8.0%
Handel	8.5%	16.3%	18.1%	15.8%
Horeca	0.1%	12.9%	10.9%	16.9%
Vervoer/ Communicatie	1.4%	3.7%	7.3%	5.4%
Bank- en verzekeringswezen	1.0%	0.9%	2.9%	4.4%
Overheid	5.2%	14.9%	15.5%	20.4%
Overige diensten	0.8%	--	16.8%	18.1%
Niet te classificeren	--	5.0	2.2%	0.1%
Totaal	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Bron: Nassy en Irausquin, 1952; Statistisch Jaarboek, 1974; CBS, 1971 en CBS, 1983).

Het verminderde arbeidsaandeel van vrouwen in het midden van deze eeuw hangt vooral samen met de veranderde bedrijvigheid in de olie-industrie. Rond 1920 was nog sprake van een grote emigratie van mannen uit de Arubaanse landbouw om in Cuba op de suikerplantages te gaan werken (Pietersz, 1986). In dezelfde tijd werd de agrarische arbeid in Aruba door hun achterblijvende

vrouwen en familieleden overgenomen. Verder waren veel vrouwen als strohoeden-vlechtster, naaister en wasvrouw werkzaam.

Na de vestiging van de olie-industrie in 1924 nam de werkgelegenheid op het eiland aanvankelijk zowel voor mannen als voor vrouwen sterk toe. Maar al snel begon het aandeel van de vrouwen terug te lopen. In de jaren twintig liep de export van strohoeden steeds verder terug. Wel vond een sterke opbloei van de handel plaats, maar in deze bedrijfstak werden de vrouwen aanvankelijk steeds meer naar de marge gedreven door de mannen. Om de hoge lonen trokken veel arbeiders naar de Lago-raffinaderij en werden de landbouw en veeteelt steeds meer verwaarloosd. Het overgrote deel van de arbeiders bij het sterk gemechaniseerde bedrijf van de Lago bestond echter uit mannen. Zo had deze onderneming in 1951 in totaal 6.315 werknemers in dienst, onder wie slechts 287 (=4.5%) vrouwen als secretaresse, typiste, analiste, schoonmaakster en badienend personeel (o.a. Croes, 1987:62). Het tekort aan arbeidskrachten in de olie-industrie leidde tevens tot de overkomst van grote aantallen migranten uit met name de Engelstalige eilanden in de regio. Zo bestond de Arubaanse bevolking in 1947 uit 47.932 personen, van wie 56.2% autochtonen en 43.8% allochtonen. Voorzover zich onder de migranten vrouwen bevonden, kregen zij vooral huishoudelijk en schoonmaakwerk toegeschoven, waarvoor Arubaanse vrouwen niet (meer) in de markt waren (cf. Nassy en Irausquin, 1952). Aan het begin van de jaren vijftig keerde echter het tij. Door rationalisering en automatisering bij de Lago kwamen in de loop der jaren honderden laagge-

schoolde arbeiders op straat te staan zonder dat zij veel uitzicht op ander werk hadden. Het percentage migranten liep navenant terug van 20.2% in 1960 tot 14.4% in 1971.

In 1955 kwam de Arubaanse overheid met maatregelen om het eiland voor nieuwe industriële bedrijven aantrekkelijk te maken. Evenals elders in het Caraïbisch gebied had dit aantrekkingsbeleid uiteindelijk weinig resultaat, vanwege de relatief hoge produktie- en loonkosten. De ook in die tijd genomen maatregelen om de toerisme-sector te ontwikkelen bleken echter wel succesvol. Zo vonden in 1976 in het hotel-wezen in totaal 3.103 mensen werk, onder wie 869 (28.0%) vrouwen. De groei van de horeca en handelssector leidde er dus tegelijk toe, dat steeds meer vrouwen, hoewel veelal als goedkope arbeidskrachten, in het arbeidsproces werden opgenomen.

Om verlichting te brengen in de werkloosheidssituatie begon ook de Arubaanse overheid vanaf de jaren zestig steeds meer mensen in dienst te nemen. Deels ging het om mensen die hun baan hadden verloren, deels om Arubanen die terugkeerden van een tijdelijk verblijf in Nederland. Deze sterke uitbreiding van overheidspersoneel ging gelijk op met een toename van de overheidstaken en een modernisering van het overheidsapparaat. De werving van ambtenaren verliep echter volgens het patronage-systeem en het daarmee samenhangende 'familismo'. Van 1960 tot 1980 verdubbelde het aantal vrouwelijke ambtenaren wel van 377 tot 716, maar in diezelfde periode steeg het aantal mannelijke ambtenaren van 1.838 naar 3.129, dat is 1,7 maal zo veel.

Vrouwen bleven dus in absolute zin sterk achtergesteld. Verder ging de overheid aan het begin van de jaren zeventig over op het stimuleren van import-vervangende industrieën. In 1978 had dit beleid wel 28 nieuwe bedrijven, maar nog slechts 236 nieuwe arbeidsplaatsen (=1% van de beroepsbevolking) opgeleverd.

De arbeidsparticipatie van vrouwen

In het voorgaande is de arbeidsmarktpositie van vrouwen in Aruba in een breder kader ter sprake gekomen. Nu komen ontwikkelingen in de vrouwelijke beroepsbevolking als zodanig aan de orde. In het algemeen vertoont de arbeidsmarkt in Aruba een duidelijke scheiding tussen vrouwen- en mannen-beroepen. Mannen zijn vooral actief in de primaire en secundaire sector, terwijl vrouwen veeleer zijn aangewezen op de tertiaire en quartaire sector, ofte wel op de dienstverlenende en verzorgende beroepen. In deze laatste sectoren worden verhoudingsgewijs ook de laagste lonen betaald. Een belangrijke reden om vrouwen, in plaats van mannen, in dienst te nemen was lange tijd het ontbreken van een wet voor het regelen van het minimum-loon. Vooral daarom doen in de jaren vijftig ook steeds meer Arubaanse meisjes hun intrede op de arbeidsmarkt. De Wet op het Minimumloon dateert van 1972 en is alleen van toepassing op werknemers van boven de 21 jaar.

Historisch gezien blijkt de deelname van vrouwen aan het arbeidsproces in Aruba dus, ten eerste, te worden bepaald door het soort werkgelegenheid dat in een bepaalde periode beschikbaar is. De olie-industrie bood bijvoorbeeld overwegend 'typisch mannenwerk'.

Daarnaast lijken de handel en horeca, en de dienstensector vrouwen meer mogelijkheden te bieden om passend werk te vinden. Zo werkten er volgens de volkstelling in 1981 ongeveer evenveel vrouwen als mannen in de handel en horeca in Aruba (CBS, 1983:87).

De deelname van vrouwen wordt, ten tweede, bepaald door het sterk fluctuerende verschil tussen de lokale vraag naar arbeid en het aanbod van migranten-arbeiders. De toestroom van verhoudingsgewijs enorme aantallen migranten vanaf de jaren twintig bleek voor de arbeidsparticipatie van vrouwen bijzonder ongunstig uit te pakken. Door het vertrek van veel migranten naar elders blijken de kansen van vrouwen op de Arubaanse arbeidsmarkt weer sterk te zijn gestegen in de afgelopen decennia. Zo bestond het personeel in het hotelwezen aan het begin van de jaren zeventig nog voor het merendeel uit migranten en was dit in 1983 inmiddels tot 17.9% teruggelopen. Terwijl de horeca-sector destijds de manier bij uitstek was om aan (ander) werk te komen, is deze bedrijfstak echter tegenwoordig in het algemeen niet meer zo toegankelijk voor mensen van buiten. Door de economische neergang en het algemeen lagere peil van verdiensten op het eiland is namelijk in de tussentijd ook het arbeidsaanbod vanuit de autochtone bevolking sterk vermeerderd.

Dat het aandeel van de vrouwen de laatste decennia opvallend is toegenomen blijkt met name uit de sterk verhoogde verhouding tussen de <u>totale</u> vrouwelijke bevolking en de vrouwelijke <u>beroepsbevolking</u>. Deze zogeheten participatiegraad is bij de vrouwen in Aruba namelijk gestegen van 22.7% in 1961 naar 45.3% in 1981

(CBS, 1981; Statistisch Jaarboek, 1974).

Ook absoluut gezien is het aanbod van vrouwen op de Arubaanse arbeidsmarkt in deze meer recente tijd sterk toegenomen. Zo is het aantal werkzame vrouwen in Aruba tussen 1961 en 1981 gestegen van 1.515 tot 8.466, dus 5,6 maal zoveel geworden (CBS, 1983). Deze toename hangt deels samen met een groei in het aantal schoolverlaters en deels met een herintreding van vrouwen op middelbare leeftijd, van wie de kinderen inmiddels groot geworden zijn. Uit beschikbare cijfers valt op te maken dat tussen 1972 - 1976 per jaar gemiddeld 296 en tussen 1977 - 1981 per jaar gemiddeld 558 nieuwe arbeidsplaatsen voor vrouwen zijn geschapen.

Daarnaast blijkt uit de volkstellingscijfers van 1981 een lichte opwaartse beweging van vrouwen naar hogere beroepsgroepen. Sinds 1972 zijn in Aruba namelijk meer vrouwen komen te werken in de leidinggevende (+ 1.7%) en administratieve (+ 4.7%) beroepen. Daar tegenover staat een relatieve daling in dezelfde periode van vrouwen in de dienstverlenende (- 1.2%), ambachtelijke (- 1.7%) en commerciële (- 1.9%) beroepen (CBS, 1983).

Werkloosheid onder vrouwen

Van 1972 tot 1981 is de werkloosheid onder vrouwen in Aruba gedaald van 20.0% tot 11.5%. We kunnen echter aannemen dat onder de niet-geregistreerde vrouwen een onbekend aantal naar werk zoekt. Tabel 3 bevat een overzicht van vrouwen die bij de Volkstelling van 1981 als werkloos werden geregistreerd. Daaruit blijkt rond de helft (49.2%) van de werkloze vrouwen 15 tot 25 jaar te zijn. Dat is 1,6 maal zoveel als het totaal aan

vrouwen in deze leeftijdscategorie. Ook de 25- tot 34-jarige vrouwen blijken onder de werkzoekenden iets oververtegenwoordigd te zijn. In de hogere leeftijdscategorieën is daarnaast sprake van een steeds grotere ondervertegenwoordiging van de werkloze vrouwen. We kunnen aannemen dat met name oudere vrouwen zich niet als werkloos lieten registreren bij de Volkstelling van 1981.

Tabel 3: Leeftijdsverdeling werkloze vrouwen vergeleken met de totale vrouwelijke bevolking in Aruba per 1-1-1981

Leeftijd	Werkloze vrouwen %	(N)	Alle vrouwen %	(N)
15 - 24 jaar	49.2%	(531)	30.0%	(6.323)
25 - 34 jaar	28.5%	(308)	26.2%	(5.512)
35 - 44 jaar	14.6%	(157)	20.2%	(4.249)
45 - 54 jaar	6.3%	(68)	14.6%	(3.082)
55 - 64 jaar	1.4%	(14)	9.0%	(1.908)
Totaal	100.0%	(1.078)	100.0%	(21.074)

Bron: CBS (1981:26, 157).
Noot: Voor de eenvoud zijn de in totaal 17 werkzoekende vrouwen van beneden de 15 jaar en boven de 64 jaar in Tabel 3 buiten beschouwing gebleven.

Verder valt op, dat betrekkelijk weinig getrouwde vrouwen in 1981 naar werk zochten. Terwijl zich onder de bovengenoemde 1.078 werklozen 336 (=31.1%) gehuwde vrouwen bevonden, bedroeg dit aantal 10.203 (=48.4%) voor de totale vrouwelijke bevolking van 15 tot 64 jaar. De weduwen en gescheiden vrouwen zijn hier niet

bij meegerekend. Uit deze cijfers kunnen we al met al opmaken, dat nog steeds veel vrouwen het huwelijk als een alternatief ervaren voor het deelnemen aan de arbeidsmarkt.

Organisatiegraad van vrouwen

Een interessante indicatie voor de deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt is ook hun lidmaatschap van vakorganisaties. Wat dat betreft steekt Aruba gunstig af bij de overige vijf Antillen. In 1980 was 38% van de totale Arubaanse beroepsbevolking in vakbonden georganiseerd tegen 37% in Bonaire, 35% in St. Maarten en 31% in Curaçao (Nicolaas, 1982:5). In datzelfde jaar bleek 25.2% van de vrouwen in Aruba lid van een vakbond te zijn. In Tabel 4 is een verdeling van de organisatiegraad per sector gegeven. Daarin blijken vooral het hotelwezen en het onderwijs hoog te scoren. In de groot- en kleinhandel blijkt de organisatiegraad van vrouwen echter laag. Het geringe inkomen, het lage opleidingsniveau en de zwakke arbeidsmarktpositie is voor het winkelpersoneel is bepalend voor hun organisatiegraad.

Daarnaast kennen het bank- en verzekeringswezen alsmede de sector vervoer en communicatie nogal veel functies voor middelbaar en hoger opgeleiden, met tenminste een MAVO- of HAVO-diploma. In deze beide bedrijfstakken is rond eenvijfde van de vrouwen lid van een vakbond.

In de overheidssector, tenslotte, blijken vrouwen in het algemeen nogal huiverig tegenover vakbondsactiviteiten te staan. De meeste vrouwelijke ambtenaren

hebben een lage scholingsgraad, wat gewoonlijk een indicatie vormt voor een geringe vakbondsdeelname.

Tabel 4: Organisatiegraad van vrouwen in vakbonden per sector in 1980

Sector	Totaal werkzame vrouwen	Aantal vakbondsleden N	(%)
Hotel\Casino	1.118	553	(49.5%)
Handel	2.361	194	(8.2%)
Bank\Verzekering	565	106	(18.8%)
Vervoer\ Communicatie	252	49	(19.4%)
Openbaar bestuur	716	207	(28.9%)
Onderwijs	527	285	(54.1%)
Totaal	5.539	1.394	(25.2%)

Bron: Emerencia (1984).

Belangrijker is in dit verband echter, dat baantjes bij de overheid meestal een gunst zijn voor bewezen diensten aan de op een bepaald moment regerende politieke partij(en). Daar komt bij dat de vakbond van overheidspersoneel in Aruba zich tot voor kort nauwelijks of niet heeft ingespannen voor de belangen van vrouwen. Wel treden tegenwoordig steeds meer vrouwen als bondsbestuurder op, zodat aan vrouwen meer mogelijkheden geboden worden zich met de vakbond te vereenzelvigen.

Recente ontwikkelingen

Tot voor kort steunde de Arubaanse economie op drie peilers, namelijk: 1) de olie-industrie; 2) het toeris-

me; en 3) de (Nederlandse) ontwikkelingshulp. Deze drie bestaansbronnen brachten een zeker evenwicht in de economische en sociale ontwikkeling van het eiland. Terwijl de stedelijke groei in San Nicolas sterk afhankelijk was van ontwikkelingen in de olie-industrie volgde het verstedelijkingsproces in Oranjestad de ontwikkelingen in de toerisme-sector. Met de sluiting van de Lago-raffinaderij op 31 maart 1985 raakte dit tweeledige ontwikkelingsmodel volledig verstoord en ontstond een ernstige financieel-economische crisis. Er was sprake van een sterke daling van de overheidsinkomsten onder meer door verminderde belastingopbrengsten en een verdrievoudiging van het aantal uitkeringsgerechtigden. Ook kreeg de Arubaanse economie als geheel een enorme terugslag te verduren, ondermeer door de sluiting van veel toeleverende bedrijven voor de olie-industrie en een sterke toename in de emigratie.

In Tabel 5 is te zien dat de werkloosheid in 1986 heel ongelijk verdeeld was. De percentages in de plattelandsregio's Noord/Tanki Leendert (11.5%) en in Santa Cruz/Paradera (13.4%) lagen duidelijk onder het eilandelijk gemiddelde van 19.0%. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat vrouwen uit deze omstreken sneller aan het werk kwamen in de handelssector. Een andere reden was waarschijnlijk van partij-politieke aard. Dit als resultaat van de in 1971 opgerichte Movimiento Electoral di Pueblo (MEP) om te streven naar de emancipatie van de plattelandsbevolking die voorheen werd achtergesteld. Veel MEP-leden zijn daarna toegetreden tot het overheidsapparaat (Kalm, 1974:81-81)

Tabel 5: Werkloosheidspercentages in Aruba per regio en naar geslacht in 1986

Regio	Beroeps-bevolking N	Aantal werklozen N	Regionale werkloosheid (in %)
Noord/ Tanki Leendert	4.584	527	11.5%
Sta. Cruz/ Paradera	6.345	850	13.4%
Savaneta/ Pos Chiquito	2.295	411	17.9%
San Nicolas/ Brasil	5.316	1.211	22.8%
Oranjestad/ Dakota	9.115	2.238	24.6%
Totaal	27.655	5.237	19.0%*

Bron: Eigen bewerking op basis van gegevens uit Dienst Arbeidszaken (1986).
* Inclusief emigranten-stroom.

De hoogste percentages waren te vinden in de beide stedelijke gebieden rond Oranjestad/Dakota (24.6%) en San Nicolas/Brasil (22.8%). De financieel-economische crisis na de sluiting van de Lago in 1985 leidde niet alleen tot een daling van de overheidsinkomsten, maar ook in een verminderde koopkracht en een toename van de emigratie.

Per april 1987 stonden reeds 6.315 werklozen bij het arbeidsbureau ingeschreven, van wie 2.240 vrouwen (35.5%) en 4.075 mannen (64.5%). Uit deze laatste cijfers valt op te maken, dat in eerste instantie mannen het slachtoffer werden van de opgetreden inzin-

king, meer op den duur merkten ook steeds grotere aantallen vrouwen de gevolgen, in de vorm van loonsverlagingen, koopkracht-daling en bedrijfssluitingen. Aanvankelijk leken relatief meer vrouwen van boven de 22 jaar hun baan te verliezen. Hierboven is er al op gewezen, dat de Wet op het minimum loon alleen van toepassing is op werknemers van boven de 21 jaar. Ook onder de 15- tot 22-jarige vrouwen nam de werkloosheid echter steeds meer toe. Van de werkloze vrouwen die in de periode 1985 - 1987 waren ontslagen, had 46% (975) hooguit lagere school en 31% (653) een lagere beroepsopleiding.

In de tweede helft van de jaren tachtig werden in San Nicolas voornamelijk nog in de handel nieuwe arbeidsplaatsen geschapen. Daarbij speelt ook mee, dat in het verleden het ontwikkelingsgeld onvoldoende is benut om de economie van San Nicolas te diversificeren. Door het thans opgetreden arbeidsoverschot in San Nicolas is ook de arbeidsmarkt in Oranjestad onder steeds grotere druk komen te staan. Als gevolg van de sluiting van de Lago en het gevoerde overheidsbeleid viel de Arubaanse arbeidsmarkt uiteen in een stedelijk deel rond Oranjestad, en een regionale, weinig ontwikkelde arbeidsmarkt rond San Nicolaas en enkele kleinere deelmarkten in de buitendistricten.

Met de (her)opening van de olie-raffinaderij Coastal Oil in september 1990 zal de economische bedrijvigheid in San Nicolas naar verwachting weer toenemen. In de zes jaren na de opening zullen naar schatting zevenduizend additionele arbeidskrachten nodig zijn, die in dat geval voornamelijk uit het buitenland dienen te worden

aangetrokken. Wellicht kan de overheid haar beleid er ook op richten om vrouwen te stimuleren aan het arbeidsproces deel te nemen.

Slot

De veranderde arbeidsmarktpositie van vrouwen in Aruba heeft veel gemeen met ontwikkelingen op diverse andere Caraïbische eilanden, zoals Curaçao en Puerto Rico (cf. Acosta-Belen, 1986; Schweiz, 1985). Historisch gezien was haar deelname aan het arbeidsproces voornamelijk afhankelijk van veranderingen in de economische situatie. De komst van de Lago-raffinaderij ging vergezeld met een snelle opbloei van de markteconomie in Aruba. Oude ambachten en beroepen verdwenen in een rap tempo van het eiland. Tegelijk kwam een andere arbeidsverdeling tussen de seksen tot ontwikkeling, waarin de vrouwen de huishouding en de opvoeding van de kinderen kregen toebedeeld en de man voor het gezinsinkomen ging zorg dragen. Binnen deze gezinsstructuur ontleende de vrouw haar gezag aan haar moederschap door te fungeren als beschermster en bemiddelaarster tussen haar echtgenoot en de kinderen. Verrichte zij daarnaast nog betaalde arbeid dan kreeg zij in feite de dubbele taak van huisvrouw en moeder enerzijds en werkneemster anderzijds.

In de recente periode komt in Aruba heel langzaam een moderner denkpatroon tot ontwikkeling, waarin aan de vrouwen gelijke rechten op betaalde arbeid worden toegekend als de mannen. Op 15 januari 1990 is er een accoord tot stand gekomen tussen de Arubaanse regering en de overheidsvakbonden voor wat betreft de gelijke

beloning voor gelijke arbeid tussen gehuwde en ongehuwde ambtenaren. Deze nieuwe regeling heeft een terugwerkende kracht tot en met 1 januari 1990. Ondanks de kleinschaligheid en de geringe differentiatie van de plaatselijke bedrijvigheid hebben de vrouwen in de recente tijd in elk geval ook weer een belangrijke aandeel op de arbeidsmarkt verworven. Tegelijkertijd moeten we constateren dat haar arbeidspositie in velerlei opzichten nog bijzonder kwetsbaar is. Dit geldt in verhoogde mate voor de arbeidspositie van jonge vrouwen en van migranten-vrouwen.

De positie van vrouwen op de arbeidsmarkt vraagt om speciale aandacht van de overheid, het bedrijfsleven, de vakbonden en de vrouwenorganisaties in Aruba. Niet alleen is het noodzakelijk dat er meer banen voor vrouwen beschikbaar komen, maar ook dienen typische mannenberoepen veel meer toegankelijk voor vrouwen te worden gemaakt. Te enen male dient te worden vermeden dat vrouwen weer in de zelfde mate worden achteruitgeschoven als in de jaren veertig en vijftig het geval was. De beleidsmakers en planningsdeskundigen doen er in het algemeen beter aan te streven naar een optimale en gelijkwaardige benutting van zowel het vrouwelijke als het mannelijke arbeidspotentieel in Aruba.

Literatuur

Acosta-Belen, E.
1986 The Puerto Rican Women: Perspectives on

Culture, History and Society. New York: Praeger.

CBS

1972 Eerste Algemene Volks- en Woningtelling Nederlandse Antillen. Serie B, publicatie nr.1: geselecteerde tabellen. Curaçao: Centraal Bureau voor de Statistiek.

1983 Tweede Algemene Volks- en Woningtelling Nederlandse Antillen. Serie B, publicatie nr. 1: Geselecteerde tabellen. Curaçao: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Croes, R.M.

1987 Welvaart zonder ontwikkeling. De invloed van de oliemaatschppijen op de Arubaanse economie 1928-1948. Leiden: Caraibische Afdeling (KITLV), Rijks Universiteit Leiden.

Dienst Arbeidszaken

1986 Conclusies en aanbevelingen ten aanzien van de werklozen-registratie. Aruba: Dienst Arbeidszaken.

Emerencia, L.

1984 De Arubaanse vrouw in de politiek en het vakbondswezen. In: Werkmap voor de Workshop 'Historiya Antiyano', pp. 82-95.

Hartog, J.

1980 Aruba, zoals het was, zoals het werd. Aruba: De Wit.

Hawley, A.H.

1960 The Population of Aruba. A Report based on the Census of 1960. Aruba: Department of Statistics and Census.

Kalm, F.

1974 The Dispersive and Re-Integrating Nature of Population Segments of a Third World Society: Aruba, Netherlands Antilles. New York: The City University of New York, Ph.D.-dissertation.

Nassy, H.M. en Irausquin, J.E.

1952 Rapport van de commissie uit de Eilandsraad ter bestudering van het vraagstuk der werkloosheid en werkverschaffing. Aruba.

Nicolaas, J.R.

1981 Naar nieuwe vormen van onderwijs. Aruba: Dienst voor Economische Ontwikkeling, rapport.